

Var. A
Immanuel

DISQUISITIO PRACTICA
De APPETITU SENSITI-
VO, EIUSQUE AFFECTIBUS
Rationis Imperio coercendis,

Quam
Divinâ adspirante gratiâ,
ET

Clarissimâ indulgente facultate Philosophica, in Illu-
stri & novâ Finnonum Academiâ Aboënsi,

SUB PRÆSIDIO

Clarissimi atq. Excellentissimi Viri,

DN. M. MICHAELIS O. VVEXIONII
Polit. & Hist. Professoris celeberrimi;

Præceptoris, fautoris & promotoris sui, ut
desideratissimi, ita honorandissimi,

Liberalis exercitationis ergo
Placida Philosophantium censuræ relinquit

ENEVALDUS SVENONIUS SMOL.

Aut Ratio imperet affectibus, aut pereat felicitas;

Aut pietas imperet Rationi, aut pereat salus.

Exempli
ad. Tiet.
dit. A

In Aud. super. horis antemerid. die 10. Junij Anno. 1643.

—S* S* S—

ABOGIÆ, Excudebat Petrus Wald Acad. Typogr. 1643.

Admodum Reverendo, puræ religionis zelo, almæq;
Probitatis affectu Laudatissimo Domino,

DN. M. NICOLAO ÆSCHILLI,
Diœcesios Calm. Superattendanti vigilansissimo, civi-
tatis Pastor i fidelissimo, Theologo eximio, &c.

Reverendis etiam, Clarissimis, Venerabilibus, Humaniss:
atq; Doctissimis ejusdem Diæc. Capitularibus, Præpositis,
Pastoribus, &c. Et Commissariis.

M. Stephano J. Præposito & Past. M. Laurentio Wallerio Præp. &
in Röping.

Past. in Hörgby.

M. Israeli L. Starbeckio, S.S. Th. M. Nicolao Holgeri Sch. Calm.
Lect. & Past. in Liungby.

Rectori.

Dn. Olao Præposito & Past. in Arby.

M. Bergero B. Pastor i Törfs
lunda.

Dn. Petro Æschilli Past. in Åby.

Dn. Danieli N. Pastor i Ne-

Dn. Jonæ Simonis Pastor i Altheem.

plinge.

Dn. Matthiæ Pastor i Ryssby.

Dn. Olao Pastor i Förlösa.

Dn. Olao Ebberi Past. in Mor-

Dn. Petro Johannis Pastor i Mölstadåås.

torp.

Dn. Elao Pastor i Högby.

Dn. Erico Pastor i Glömminge.

Dn. Georgio A. Ofængio Con-
cion. Aulico.

Dn. Johann O. Fyrlovio, S.S. Th. Studioso.

Dn. Andreæ N. V.D. Commi-
nistro in Döderby.

Illi, ut patri in Christo summe Reverendo: His, ut Everge-
tis, Praeceptoribus, Fautoribus & amicis perpetim Reverendis, Ve-
nerandis, Honorandis & colendis; Hanc animi meditationem q:
prolem, quamvis immaturam, tamen ex mente desiderio perennis
venerationis & justæ gratitudinis facundâ ortam, dicat

Eneyaldus Svenonius

Auth. R.

THEISIS I.

Notum est protoplastorum à Deo apostasiæ olim in paradio factæ, Scientiam & Bonitatem, adeoq; omnium animæ humanæ facultatum symphonian antecessisse; Ignorantiam v. & Malitiam (: quarum illi *Phil. Theoretica, huic Præctica mederi conantur:*) ideoq; turbatâ harmoniâ, ingentem facultatum dissonantiam, atq; appetitus cum ratione luctam perpetuam, ut mens nunc videat meliora probetq; affectus tñ. deteriora sequantur (: prohdolor :) successisse. Unde cum *B. Aug.* ingemiscamus: *Monstrorum q: esse animi regnum;* imperat n. animus ut velit, q non imperaret nisi vellet, tamen non fit quod imperat. Proinde ut regnum illud redintegretur & decenti vigori quodammodo restituatur, obedientia *subditorum erga Regem,* hoc est, affectuum erga Rationem depositur. Quod quibus ratione & modo fiet, præsenti discursu, bono cum Deo, pro modulo ingenij delineare animus est.

II.

Verum ne tædiosæ confusionis insimulemur, succinctam vocabulorum expensionem ipsi rerum contemplationi prætextum iri, velut à didacticis fieri consuevit, operæ pretium fore non diffidimus.

III.

I. **Onomathesia** igitur, Appetitum ceu reum aliquoties in Jus *citatnm* primò examinadum introducit. Qui quæadmodū ab Appetendo sortitur denominationem. Ita à facultate cognoscente & reliquis, per desiderium rerum

indifferentē placentium discriminatur. In hoc a. casu
sensualis appetitus rem agi, vel titulus ipse pollicetur,
utpote qui bonum apparens seu lethiferum toxicum, nisi
judicio melius consilenti inhibeatur, s̄æpiusculē anhe-
lare pergit. Reliqui duo, appetitus Rationalis, q. alias
voluntas dicitur, & Naturalis seu analogicus, aliquod
servitutis hujus jugum non agnoscunt; ille, quia liber est,
& sano intellectu vix errat; hic, quia Rationis imperio
non subiicitur. Pro eodem autem stant, Appetitus sen-
situivus, facultas appetitiva, orectica, concupisci-
bilis, &c.

IV.

Appetitum insequuntur varij Affectus, dicti ab affi-
ciendo, quod animum variè mutent affiantq;. Unde
corporis affectus & constitutiones, utpote; gestus, mores,
formas seu conformaiones, qui reliquos non necessariō sequun-
tur, hic ut impertinentes sequestramus. Illi promiscue,
motus, passiones, perturbationes, impetus, commotiones & affecti-
ones appellantur.

V.

2. Pragmathesia V. ipsius REI contemplationem
absolvit. Libi postquam nullam nobis cavemus instan-
tiā, quin appetitus ejusq; motus, in homine etiam den-
tūr: Voluptas n. & dolor vel penes infantes in ipso utero
existentes, deprehenduntur; jiq; ut plurimum perversi,
quod præteralia documenta, vel unicā Cladium nostro-
rum civium Academicorum, non ita pridem, insidioso
affectu trucidatorum inspectione lucescit; nostro institu-
to faventes definitiones in communi, apponere placet.

VI.

Appetitus sensitivus est facultas animæ senti.
entis

entis quā delectamur bonis & abhorremus noxiā;
Vel propulsamus quod bonum impedit & malum
infert. Velut alij: *Est vī animā sentientiā, quā animalis*
conservandi causā vel indinatur & fertur in suum bonum; vel
aversatur malum pro iudicio sensuum.

VII.

Hinc duæ potentiaē tanquam ejus actus emergunt,
concupiscens in specie sic dicta, & Irascens: prior illa
simpliciter appetit bonum & fugit noxiū; posterior,
noxiū & impedimentū boni operose propellit. Et
enim nullus utilitatis esset delectari bonis & aversari ma-
la, nisi simul illorum impedimenta, & horū incitamenta
propulsare liceret. Distinctos igitur utriusq; potentiaē
genios, distinctum utriusq; arguit munus: Aliud enim
est q: actu primo & simplicitē appetere bonum, & aver-
sari malum, aliud quoq; illius impedimentum removere,
& hujus atrocitatem destruere q: actu secundo.

VIII.

Affectus autem ambabus inservientes poten-
tijs, sunt Passiones ob motum cordis à cognitione
objecti excitati, ut animal illud vel persequatur
vel fugiat, ad vitandam molestiam & Jucunditatē
Perfruendam. *Passiones dixi;* ob subitam animi vel corpo-
ris immutationem. *Ob motum cordi;* Est enim eorum sub-
jectum cor cum animā sentiente in seusu coniuncto, non
tamen excluso interē *sensus & motus* principio ac propriā
officinā Cerebro, quippè ē cuius sinibus, spiritus anima-
les in totum corpus emissi per canales nervorum, ad ipsum
quoq; Cor alegendantur, idq; (veluti aēr & sanguis pro re-

spiratione & spiritu vitali conservandis, per motum Dia-
stoles dilatant cor, per motum v. Systoles comprimunt
anhelans ad bona præcognita pandunt diffusi; ad mala v.
abhorrens stringunt contracti. *Objectum* est bonum &
malum quodcumq; seu jucundum & injucundum. *Finis*, ut
definitio cluet, persecutio boni & fuga mali: hæc enim
sensibus percepta, à facultate appetitivâ per modum nuper
dictum, cordi communicantur.

IX.

Divisio universalis pendet à *divisione appetit⁹*: alij namq;
ad *Concupiscibilem*: ut *Amor, Odium, Desiderium, Abomi-*
natio, Gaudium, Tristitia; alij ad *Irascibilem*; ut *Spes, Despe-*
ratio, Audacia, Metus, Ira, referuntur.

X.

Particularis divisio desumitur à diversitate *objecti boni vel*
mali, præsentis vel absens, unum vel plures animi motus
excitantis, hujus respectu mediæ naturæ & mixti sunt: Ira,
odium, item zelus & Epichairecacia: de quâ divisione alibi fu-
si⁹. *Prioris divisionis fundamētum* est hoc: *Cupiditatis ratio*
latius non nihil patet quam ægritudinis; persecutio enim
boni & fuga mali includunt & motum & quietem seu mo-
tus finem. Motum includit Amor, Odium & Desiderium;
quietem v. Gaudium & Dolor. Propulsatio a. mali vel ejus
qd impedit bonum, in solo motu, cum finis sit idem qui
persecutionis & fugæ, consistit: quod si enim propulsan-
do malo sufficiamus, consequimur quod expetebamus &
lætamur, si minus, dolemus. Prior itaq; est Concupi-
scens cum suis passionibus, ratione passionum in motu
tantum consistentium, ratione v. passionum ad quietem,
persecutionis & fugæ pertinentium, posterior. Nam ut
nemo impedimentum boni profligat, nisi id amet, & ne-
mo

mo malum, nisi sit exosum; ita nemo quoq; acq̄ sito bono gaudet, & ob nō acquisitum dolet, nisi impedimentum removit vel secus. Descriptiones & natura singulorum affectuum videātur in Disp. Eth. D. Jonæ M. Wex: præceptis Hornei, & alibi in libellis Physicis³. XI.

Porrò relicta Stoicorum & horum antesignani zenonia sententiâ, collocantium affectus in facultate intellectivâ seu rationali, eō quod voluntarios esse adeoq; insuperabiles omnes opinentur, præter illa quæ tetigimus, ipsam animam sentientem eorum sedem rectè salutari, non adeo operosa probatione expeditum dabimus⁴.

XII.

1. Bruta animantia utpote rationis vacua, præterquam q.d sensibus acutissimis, affectibus insuper polleant manifestissimis. Quid enim est q.d canis, referente Justo Lipsio, mortem occisi heri, horribili de homicidâ dilaniatione sit ultus, nisi erga illum amoris, adversus hunc v. iræ odijq; evidens declaratio? 2. Affect⁹ versantur circa bonum & malum, Ratio autem circa verum & falsum. 3. Affectus cum quadam corporis alteratione fiunt, unoq; actu & corpus & animum mutant. Nullus v. motus animæ ratiocinantis contingit cum immutatione utriusq; primò & per se: anima enim rationalis, ut sine organo corporeo potest cognoscere, ita etiam sine aliqua insigni ejus passione & molestia appetere. 4. Sæpè etiam, dicit Alcinous, animi motus surgunt nobis invitis, quod fieri non posset si in Voluntate essent, à qua tamen excitari eos posse non difitemur... XIII.

Et quod apprehensiva illius facultatis non sint sed appetitive, ob diversam utriusq; muneris rationem patet: illius enim opus quieti magis, hujus motui simile est. Hinc cum nihil moveatur in rem cognoscendo sed eam appetendo

tendo, sequitur commotiones ejhâc ratione competere.
De *Locomotivâ*, *Imaginativâ*, *Memorativâ*, &c non vercor ne
aliquis nobis litem moveat.

XIV.

Verumenimverò; ut paulò propriùs ad rem ipsam
accedamus, accuratè contra *Stoicos* advertendum est, ip-
sum appetitum ejusq; Passiones absolutè damnabiles &
malos non esse, veluti q nullam omnino laudem mere-
antur. Quinimò tm. abest ut de bonitate eorundem, natu-
rali queramur, licet qdem aliqui eorum: ut *ira*, *odium*, *me-
tus*, *irrititia*, asperiori motu cieant cor, ut potius summam
omni potentis erga nos collaudemus munificentiam,
quippè qui horum quoq; beneficio naturam mirificè per-
fecit, nosq; ut reliqua animantia truncis & statuis fecit ab-
similiores. Cui sententiae Cic. in *Lælio audactèr adstipula-
tur*: *Nihil interest, inquiens, motu animi sublato, non dico inter
pecudem & hominem & saxum aut truncum, aut quodvis generis
ejusdem*. Unde q uno eodemq; vultu in vita conspiciuntur
(salvis tamen *Fortitudinis juribus*) instar *Socratis*, cuius
animi rigorem neq; nuptialis lætitia variare potuit, neq;
tristitia illi diei quo venenum hausit, adeò commendatur..

XV.

De bonitate autem eorundem *moralis* quà talium, ut
nihil è q, dnobis adeò gratulemur, ita de malitiâ tali nec an-
xiè dolemus cum neutrum sint: sunt enim illæ appeti-
tiones, naturales animæ facultates, bestijs etiam commu-
nes, in quib^o discrimin honestorum & turpium seu con-
formatio cum ll. divinis ac naturalibus & contra, ceui-
psum bonitatis & malitiæ moralis formale, planè deside-
ratur: Etenim nulla actio per se ad aliquam legem potest
conformari vel ab ea exorbiare sine ejus cognitione &

Libe-

Libertate aliquà, sive adsint in subiecto, sive adesse potuerint, modò adesse teneantur. Hinc est quod Arist. 2 Eth. c. 5. t. 27. docet, propter affectus neq; bonos nos dici neq; malos, nec laudari nec vituperari: Non enim, inquit, qui metuit aut irascitur, laudatur, neq; qui simplicitèr, sed qui modo quodam irascitur, vituperatur. Si autem affectus ut Stoici consideramus, prout à præscripto rationis exorbitant, omnes sunt Ma- li: ubi V. coercentur & caduceo Rationis castigantur, Boni. Etenim non quæritur utrum animus amet, irascatur, oderit, sed unde & quā ratione id faciat.

XVI

Itaq; ut virtutem colere, pium Magistratum, sinceros Doctores, parentes & præceptores amare, optimum habetur, vitijs v. delectari, impios & deploratos homines amare, pessimum: Ita è regione, irasci peccati ut emédetur honestatem sapit, innocentii v. idem facere, turpitudinē. Hinc liquet eandem hic esse rationem affectuum, quæ non nullarum actionum. Multæ enim earum neq; bonæ neq; malæ sunt quā talium fieri tamen possunt, adventante ultimo actu seu superaddita illis ratione formalis; ut ire & contrectare rem aliquam, quatenus actiones neq; bonæ neq; malæ sunt, licet ire in prostibulum vel contrectare rem alienam invito domino, si malum, ire autem in S. ades vel contrectare Clinicum ut convalescat, bonum.

XVII,

Obitèr tamen monendum est, aliquas nihilominus dari affectuum species, quarum ipsa nomina quandam important pravitatem, ideoq; nullam admittere mediocritatem quā excusentur, quales sunt: *Invidia, Epichairecacia, Æmulatio, Impudentia*, quarum eadem vicissim ratio est

quæ actionum à ll. aberrantium. Nam quemadmodum occidere, furari, scortari, non tam sunt actiones quam malæ & prævaricantes; Similiter etiam dictæ perturbationes, rectæ rationi semper rebelles nullâ boni imagine demulcentur, nec unquam in rectitudinem corrigendi offenduntur, nisi, Judicio dictatore penitus eradicentur.

XVIII.

Hoc idem ex descriptionibus luceat: Invidia enim nihil aliud est quā dolor è prosperitate boni viri perceptus. Epichairecacia v. gaudium ab infelicitate bonorum perceptum. Plus igitur sunt quam *voluptas* & *dolor*, proindeq; plus quam *affectus*.

XIX.

Neq; minùs bonitas nonnullorum affectutum nō minibus involvitur quam pravitas, qualium *Philostorgia matrimonialis*, *Pietatis liberorum erga parentes*, & horum *Storges reciproca*, *verecūdia*, *misericordia* &c. Quapropter idem hic valet: Nec enim hi simplices affectus sunt, quippe quod lex & ratio iubent amari amantes. Unde, sicut superiores pravi motus, ob emendationis impossibilitatem, ita etiā hi propter prævaricationis negationem à Præsentis imperij servitute manumittuntur.

XX.

Atq; hisce ita breviter, de affectuum ut pote o. virtutum materiæ natura expositis: Circa *voluptates* n. & *dolores* totum negocium est civilis facultatis; Consequens est ut de ipso in hos Rationis imperio aliqua differamus.

XXI.

Et quoniam affectus nihil rationis participant, cur sibi meti p̄s cohibitione aliquā consulere putentur: *Animus* enim dicit *Tullius* 4. *Tusc.* q. *perturbatus* & *incitatus*, nec eō bibe.

hibere se potest, nec quo loco vult consistere omnino. Nec plane ad rationem frigescat, cur incorrigibiles dici mereantur, quemadmodum Vegetativa potentia, quippe quæ nihil cum ratione commune habet, vel quod suas operaciones in somno quoq; exerceat, ubi hominis mens conticebit, vel quod in nostrâ prudentiâ aut consilio situm non sit per se, an benè vel male nutriamur, proceriores evadam, vel curtiores &c. Sequitur illos neq; scipios regere posse, cum non per essentiam, neq; ratione regi esse impossibile, cum rationis per participationem sint compotes. Cumq; mandato obsecundare valeant, frequentes V. neglectiq; faciant morbum: *Sicut, referente Seneca, distillatio, nec adhuc in morem adducta tussim facit, assi dua & vetus Pthisin; atheos* esset qui de hujus regiminis necessitate dubitaret. Ubi namq; paruerint, virtus; ubi haec non impedita, exercitium, ubi hoc, felicitas Practica adeoq; Religio speranda sunt: sin, omnia ominosa, infeliciaq; omnia.

XXII.

Cum v. Rationis seu Regis hujus Regni, mentio saepiusculè iteretur, considerationi ejus aliquali quoq; incubamus. Rationis igitur varia significata in vestibulo elutriuntur. 1. Interdù n. sumitur pro ipsâ Anima rationali, q; pppe quæ Principium est ratiocinationis & discernit, quæq; ab operationib⁹ suis varia sortitur nomina, *velut Isid. 11. Etym. eum q; secutus Scal. Exer. 307 f. 2. declarat: Animus dum vivificat corpus, anima est: dum spirat spiritus: dum sentit sensus: dum recolit, memoria: dum vult, voluntas: dum scit & intelligit, mens: dum sapit, animus; & tandem dum judicat, Ratio.* 2. Nunc pro intellectione seu mentis actione. 3. Aliquando etiâ pro facultate & potentia intelligendi, seu ipso intellectu à Voluntate distincto, qui quidem non simpliciter recta ratio est, cum saepiusculè hallucinetur. 4. Nobis igitur

Recta Ratio est quicquid ab habitu primorum principiorum legitimè deducitur; seu rectum Intellectus Iudicium de re sive naturaliter notâ, sive ex Principijs naturaliter notis legitime deducta.

XXIII.

Et siquidem Intellectus, qui talia Principia & conclusiones cognoscit, ansam nobis non impertinentem, in intimorem Rectæ Rationis considerationem descendendi præbet, eum pro more à Philosophis recepto (præter quam quod quoad modum agendi à Physicis diviatur in Agentem, qui elicit intellectionem illustrando phantasmatâ, & patientem, qui in se recipit species intelligibiles;) ratione finis distingvimus in Speculativum, cui Epistemonice, quâ cognoscimus & intelligimus ea quæ sunt universalia, æterna & necessaria; & Activum, cui facultas Logistice, quâ de rebus singulis, vanitatî obnoxijis & contingentibus vel agendis vel faciendis consultamus & deliberamus, respondet; Ille igitur res eō fine cognoscit ut veritatem tantum perspectâ habeat; Hic, non ut sciat tantum, sed quod scit agendum esse, id agatur. Hinc notitia dicitur esse theorica quæ in nudâ consistit contemplatione, ut cum aliquis præclarè sapit; etiam si vitam agat inhonestam; Practica v. spectatur in usu actu, ut quando Ictus ex scientiâ juris recte agit in reddendis responsis & controversijs dijudicandis: Non enim qui ex quavis potest causam efficere quamlibet meritò laudatur Ictus.

XXIV.

Porro quæcunq; ab utroq; intellectu cognoscuntur sunt

sunt vel principia vel conclusiones; Illa sunt propositiones per se notæ, ut in Theoret. Si æqualibus addantur æqualita tota esse æqualia; in Practicis: honestè vivendum esse, neminem laedendum, suum cuiq; tribuendum. Hæ sunt propositiones vel inductione vel syllogismo manifestatae, qualia sunt oxenia Theorematæ scientiarum, & præcepta doctrinæ civilis.

XXV.

Quibus Principijs certus est designatus habitus, ut propter crebrum illud exercitium veritas promptius apprehendatur, ab Arist. 6. Eth. c.6. Intelligentia dictus; alias in practicis, de quo nobis quoq; primariò sermo est, alio nomine Synteresis, lex naturæ &c indigitari solet. Quicquid jam ex hisce principijs & lege innata deducitur, Iustitia, opus legis, & apud Philosophos Recta Ratio dici coepit. Quantulumcunq; interea tale intellectus judicium post lapsum in nobis reliquum est, recta ratio est: ad cuius cynosuram, ut tandem aliquid concludamus, o. animi cupiditates sunt examinandæ, id est, quan- docunq; aliquid appetitur, quod neq; Principium est, neq; inde per bonam consequentiam elicetur, id tanquam vi- tiosum & rectæ rationi obmurmurans, ē theatro hone- statis est explodendum.

XXVI.

Cumq; increpatio tempestatum animi ad Rationē sit devoluta; Ratio autem, rectum judicium seu notitia ex lumine naturæ orta audiat; tale v. judicium non sit nisi in intellectu & voluntate præditis, controvertitur, an illud imperium sit Intellectus an Voluntatis, vel utriusq;

XXVII.

Rem totam pro ingenij Minerva, aliquot assertioni-

bus explicemus. i. Pro hypothesis dicimus, hic informa-
tionem Intellectus, quantum fieri potest, exactam re-
quiri, eumq; habitibus intellectualibus, utpote Scientiâ,
præcipue v. Prudentiâ instructum esse oportere; alias e-
nimir dum motus animi excurrant, vel in officio recte an-
turpitèr sese habeant, non advertit, sed in necessita-
tem ignorationis condemnatur. Huc aliquomodo al-
ludit allegoricum illud apophtegma Plutarchi : *Multa
agressia subnascentia in agro, mala quidem ipsa sunt, sed tamen
signa felicis atq; uberioris soli, si quis ex colat: Et animi affectus per
se mali, arguunt ingenium non malum, si accedat recta institutio.*

XXVIII.

2. Voluntatem quoq; etiam si Arist. & alij ne-
gent eam esse subjectum virtutum, habitibus moralibus
& discrimine honestorum & turpium præservatam esse
vehementèr decet, ne in spacioseiori Liberi arbitrij
throne posita, jucundam pra utili, vel utile præ honesto
arripiat, imò decorum & indecorum juxta aestimet: Ete-
nim Voluntas absolutè considerata, pro objecto habet
bonum tum verum tum apparentem; respectivè autem pro-
ut sc. in virtuoso est, tantum verum, ut Aristoteles hoc ipsis
elegantè lib. 3. Eth. Nich. c. 4 declarat: *Studio, inquiens, id
est affectabile voluntate quod vere est bonum; vitioso v. quicquid
contigerit, quodq; similitudine persequitur: Fit hoc perinde
atq; in corporibus ipsis; his enim benè sese habentibus salubria sunt
ea que verè talia sunt, agrotis autem non hæc ipsa, sed alia similiter
et amara ac dulcia.* Nec moveat quemquam, quod nuper
inuebamus, appetitum sensitivum ejusq; cupiditates quo-
què meritò esse virtutum subjectum. Non enim absurdū
est, unam specie & numero virtutem, in duabus diversis
animi

animi potentij esse, adeoq; voluntatem virtutibus perfici
principaliter, appetitum v. per modum diffusionis. Nec
aliter etiam fieripotest, cum voluntas, puta quoad exer-
citium actus, semper libertatem amet, adeo ut etiam ea
quæ intellectus proponit tanquam bona, acceptare vel
non acceptare possit: Proinde quoq;, ut illa indifferentia,
quantum quidem per ejus libertatem liquet, ad aliquid
certi determinetur, habitu indiget.

XXIX.

3. Postquam jam hæ ambæ facultates rectè sunt in-
formatæ, & recta Ratio quasi in aprico stet, quidam re-
gendi spartam. Voluntati tradunt, inter alia quod ad u-
tramq; partem contradictionis indifferentè sese habeat,
adeoq; nihil tanquam ab alio præscriptum exequatur, sed
reliquæ potentiae per eam præcipientem. Quidam v.
Intellectui scepta transcribunt, inter alia, quod impe-
rantis sit loqui, denunciare, sapere, ordinare, disponere;
maxime quod ll. teneamus præstare non quod Magistra-
tus vult, sed quod præcipit.

XXX.

4. Verum distinctione inter Imperium verum seu
politicum quale est Magistratus in subditos, & Repræ-
sentativum seu æquivocum, quale hic postulamus, res eva-
dit planior; hoc vicissim neq; Intellectui sigillatim com-
petit; non enim potest ostendere q;d velit, quia non vult,
neq; voluntati, quia nihil ostendit, ut loquitur *Conr. Hor-*
nejus Lib. 2. Eth. c. 3. sed utrisq; simul commune est regimen
Item non sufficit ordinare, præscribere seu denuncia-
re quod est Intellectus, nisi quoq; ad agendum accedat
impulsus, quod Voluntatis.

5. Cer-

XXXI.

5. Certa tamen ratione obediendo subalternantur. Quoad actus enim exercitium, voluntas est primum movens, omnesq; actus intellectus voluntarij sunt; arbitriū enim est rem cōsiderare vel secus. Etsi v. nullus actus à voluntate sine p̄vviā cognitione eliciatur, tamen cognitionis ipsam non efficit appetitionem. Ast quoad actus specificationem, sive quatenus intellectus consentit vel dissentit, subjacent voluntati quidem ea, quæ causas necessarias ac intellectum convincentes vel non habent, vel nō habere saltem apparent, ut, conclusiones non demonstratæ seu probabiles. Aliás autem voluntas ab intellectu objectum sibi demonstrante movetur: Etenim primis principijs & conclusionibus veris non possumus non assentiri, quia intellectum cogunt.

XXXII.

Verūm, cum omnis inferior facultas dependeat à superiori, annon voluntate benē edoctâ, appetitus quoq; statim sua sponte subjugentur, adeoq; frustrā imperentur? Et voluntatis imperium esse vel Herile vel Civile; Prior in duriusculâ regiminis formâ consistit, ubi blanditijs parum, mandatis multum efficitur, quale habet dominus in servum, hic enim quia *autotelius* non sit, p̄ceptum declinare non valet. Posterior blandum regiminis temperamentum agnoscit, quale est Regis in subditos, unde hī facilius seditioni fieri possunt. Illud Voluntas exerceat in *Locomotivam*, quippe quæ per potentiarum organa, quæ peculiares motus, p̄t̄ hos quos sortiuntur ab animâ, non habent, suas vires exerit. Hoc in actus appetitus sensitivi, qui s̄ p̄ tumultuatur, & reliquarum nonnullarum

ram animæ sentientis potentiarum, utpote phantasia, remissa
nisi sentie, habet. Sæpe numerō n. implet⁹ appetit⁹ à sensu & i-
maginationibus excitantur, intellectu non advertente, atq;
adeo Voluntate, ut ita dicatur, insperante. Sæpe voluntas
etiam animadvertente intellectu, langvidius in contra-
rium pellit, quām ut violentiæ motuum irrumpentium re-
primendæ sufficiat. Quocirca *juxta Cie. I. off.* monitum
efficiendum est, ut appetitus rationi ita obedient, ut eam
neq; præcurrant, neq; propter pigritiam aut ignaviam de-
ferant, sed ut tranquilli sint atq; omni perturbatione ani-
mi careant: ex quo elucebit omnis cōstantia omnisq; mo-
deratio.

XXXIII.

Magnâ itaq; hic opus est sagacitate, quā non solum
protuberantes motus retorqueantur, quippè qui repente
alium reddunt hominem, non aliter atq; olim *Circes* pocu-
lis homines subito in feras transformabantur: sed ut sedati,
adhuc mediocritate quadam rigorosa perpetuō refræ-
nentur.

XXXIV.

Hinc, quò magis nituntur in vetitum, eo duriori vir-
ga (instar baculi rectificandi, qui quò curvior, eò magis
in contrarium flectitur) gubernandi sunt: Quinimò tē-
riō cavendum, ne superiores facultates juxta normam ho-
nestatis oscitent; sin, inferiores illæ inter excurrendum
non pandiculantur. Etenim homicida, etiamsi sciat ho-
micidium esse malum & ll. severē prohibitum, dilectionē
v. proximi esse bonam & ll. strenuē mandatam, tamen ob
inconsideratam intellectus dispositionem & voluntatis
supinam in resistendo negligentiam, insurgens vehemen-
tior excandescientia, totum ratiunculæ dictamen extin-
git. Apparet consequentè, ejusmodi & alias horren-
das exorbitationes, nocentissimorum animi motuum, sim-
pliciter mala, sub specie boni, sc. voluptatis, instar pomī

adāitici, voluntati porrigentiū victoriae esse adscribendas².

XXXV.

Quà propter ignobile vulgus & plebej, rectitudinem
minus edocti in vehementiores affectus solent esse prōnio-
res. Quid enim est quod Althusius in polit. tantoperē
mores vulgi & genios taxet, nisi affectuum petulantium
gravissima accusatio? Inter alia, qđ mobile & inconstans
sit vulgus, in benē meritos ingratum, quem nunc in neces-
itate humilimē colit, mox sublevatum contemnat, medio-
cres diligat, summos oderit, omniaq; adversa Magistra-
tui imputet. Præterea quod præceps sit ac pavidum, te-
meritate & suspicione magis quam delectu & sapientiā
ducatur, adeoq; ex opinione plura quam veritate judicet.
Porro invidum, inferiori parti libentius favens, propria
publicis præferens, rumores alens, vetita loquens, com-
primi nesciens, novarum cupidum, indeq; seditionis,
præsentia fastidiens, varia agitans, lucri cupidum, super-
stitionis, Ludicra in pretio habens; Et qui sunt alij af-
fectuum morbi quib⁹ magna pars vulgi laborant, Rationis
remedio quoq; sanandi sunt. Hinc varijs modis, vel per
frequentia comitia, vel emissarios & censores, inqui-
sitione in mores vulgi instituenda est, ut quod proprijs virib⁹
corrigerere nequit, prudentiorum gnomis castigetur, ut
recte rationi satissiat, & molimina in Reip. perniciem,
maturē præcavcantur. XXXVI.

Literatorū v. affectus vel non exorbitant juxta illud:
Didicisse fideliter artes, emollit mores nec sinit esse feros;
vel si interdum turbentur (nō n. sufficit honestū novisse, ni-
si simul agatur) non adeo sunt periculosi, cum ad Prin-
cipia practica illicò recurratur; & ut periculosior est tem-
pestas quæ non sinit in portum appellere, quā quæ veta-

navigare: Ita graviores sunt animi motus qui non cuncte
hominem consistere, ratione perturbata, sed per seipsum
auferunt in tempestates. Proinde Respub. quod plures
agnoscunt viros doctos, eò felicius administrantur; Et si
possibile esset ut omnes Rustici essent literati, tantum ab-
est ut inde in Remp. aliquod damni redundaret, ut potius
longè augustior status deprehenderetur. Gratulamus
igitur nostræ patriæ quæ divino quodam omne, nume-
rum doctorum virorum indies adauget.

XXXVII.

Porrò in genere cavendum nobis omnibus est, ne
motibus impetuosis velut santicis cibo obiectis hamis in-
escemur, atq; perpetuae postea pœnitūdinis symptomata
sentiamus: Etenim incautos, partim ob voluptatem illâ
cane & angve pejorem, partim ob falsum virtutis simula-
chrum, quod sc. vel cum Fortitudine, Temperantia,
Magnanimitate, Iustitiâ, vel aliâ aliquâ virtute con-
 juncti videantur, saepiusculè fallunt; nam: Mala sunt
vicina bonis, errore sub illo, pro vitio virtus crimi-
na saepè tulerunt.   XXXVIII.

Optimam autem huic temeritati resistendi viam no-
bis monstrat Philosophia Moralis; q. q. d. n. illa habet in
recessu, in regundorum affectuura scopum unicè dirigit
atq; intendit: *Affectus enim, dicit Conr. Horn. lib. 2. Eth. c. 6. &*
motus animi rectè novisse, & ubi exorbitant, emendasse, est secun-
dum virtutem vivere.   XXXIX.

Quicunq; igitur est vir prudens, & facilè novit önes
suas actiones morales specificare ab objecto, fine & cir-
cūstantijs (velut à suâ formâ specificâ determinantur
naturales) ei non solùm illiciti ebullientes motus facilè suc-

bunt, verum liciti, habitā medijs & specificationis ratiōne,
oportunē quoq; adhibentur. Nam non satis est novissē,
Nō esse irascendum; nam neq; hoc semper laudē merc-
tur, ut si quis hostium incursionib⁹, libertatis, ll. uxoris,
aut liberorū læsionib⁹ non moveatur. Nec sufficit scire
Cui non deceat irasci; quippe etiam hic peccari potest;
et si enim Magistratui, parentib⁹ & Præceptorib⁹, lege qua-
dā quā æternā appellam⁹, cultū debeam⁹ ineffabile; his tāen
impiū quid & blasphemū suadentib⁹ abbandiri est nefas,
quī ardenti zelo recalcitrandum. Sed refert maximē,
etia cognovisse, ubi, quib⁹ tempore, ratione & fine talia
exequenda vel non exequenda jubentur. *Idem de singulis cœ-
teris affectibus esto judicium. Verum hujus magni momenti rei data
declaratione, eruditis expensione uberiori relicta, ob circumstantiarū
angustiam, brevitati studentes supersedemus.*

XL.

*Quocirca tandem (ut aliquando sumam manū operi addamus)
totum hoc opus Prudentiæ Civili, utpote o. virtutum rectrici ad-
scribimus: hæc enim facilē novit non esse rem totam salvam tantu-
modō discriminem honestorum & turpium callere, sed honesta insuper
perpetuō velle, volita demū identidem agitare, ijsq; ceu optata metā
semper oblectari. Unde Affectibus imperare, nihil aliud est
quam Scire & ætatem juxta prin. praticorum amissim
oparari; hoc est virtuose; hoc rursum beatè vivere.*

COROLLARIA

1. *An voluntis sit libera eo etiam instanti quo vult?* A.
2. *An possit errare nullo precedente errore Intellectus?* N.
3. *An furari, occidere, scortari, sint actiones positiva anpriv.?*
N.p. A.post.
4. *An dicere gaudentem lachrymari, sit contradictione adjecto?* N.
5. *An non velle servare, & velle perdere, sint idem?* A.D.